

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS LYTIES PAGRINDU VIEŠOJOJE ĮSTAIGOJE VILNIAUS MIESTO PSICHIKOS SVEIKATOS CENTRE TEIKIANT PASLAUGAS PACIENTAMS TYRIMO

2023-11-27 Nr. (23)SN-177)SP-95

Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau – Tarnyba) 2023 m. rugsėjo 11 d. gautas pareiškėjos (Tarnybai asmens duomenys žinomi; toliau – Pareiškėja) skundas dėl galimos diskriminacijos lyties pagrindu viešajai įstaigai Vilniaus miesto psichikos sveikatos centrui, esančiam Vasaros g. 5, Vilniuje (toliau – Centras), teikiant paslaugas pacientams. Pareiškėja skunde rašė: „Vyrų skyriuje besigydantys asmenys turi laisvą, neribojančią prieigą prie vidinio kiemelio, kuriame yra galimybė sportuoti. Moterų skyriuje besigydantys asmenys turi ribotą prieigą prie vidinio kiemelio, įleidžiamos tik su priežiūra“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta).

Atsižvelgiant į tai, kad Pareiškėja skunde nenurodė svarbių aplinkybių, kuriomis remiantis galėtų būti atliekamas tyrimas, siekiant sužinoti skundo tyrimui svarbias aplinkybes, 2023 m. rugsėjo 14 d. Pareiškėjos nurodytu elektroniniu paštu buvo išsiųstas prašymas atsakyti į pateiktus klausimus, papildyti skundo aplinkybes, pagal kurias būtų galima pradėti tyrimą dėl galimos diskriminacijos lyties pagrindu; skundą prašyta papildyti per 5 dienas nuo laiško gavimo dienos.

Negavus Pareiškėjos atsakymo, Tarnybos Teisės grupės vyresnioji patarėja 2023 m. rugsėjo 20 d. paskambino Pareiškėjai jos nurodytu telefono numeriu ir pasiteiravo, ar ruošiasi papildyti skundą; Pareiškėja informavo, kad skundo aplinkybes papildys iki rugsėjo 22 d. Negavus iš Pareiškėjos informacijos, 2023 m. rugsėjo 25 d., 2023 m. rugsėjo 28 d. Pareiškėjai elektroniniu laišku pakartotinai buvo išsiųstas priminimas papildyti skundo aplinkybes per 5 darbo dienas, tačiau atsakymas nebuvo gautas.

Teisės grupės vyresnioji patarėja 2023 m. spalio 16 d. paskambino Pareiškėjai jos nurodytu telefono numeriu ir pasiteiravo, ar ketina patikslinti skundo aplinkybes. Pareiškėja telefonu informavo, kad ji tris savaitės yra gydoma ligoninėje, jai leidžiama ribotai naudotis telefonu, ji neturi galimybės pateikti informacijos apie skundžiamas aplinkybes raštu ir todėl pateikė paaiškinimus žodžiu – telefonu. Pagal telefonu pateiktus paaiškinimus sužinota (apie pokalbį telefonu Teisės grupės patarėja informavo 2023 m. spalio 16 d. tarnybiniu pranešimu), kad nuo 2023 m. rugsėjo 4 d. dvi savaitės ji buvo gydoma Centre; pasak Pareiškėjos, jai ir kitoms moterims buvo leidžiama 3 kartus per dieną išeiti pasivaikščioti į vidaus kiemelį su prižiūrėtoju; vieno pasivaikščiojimo trukmė – apie 50 minučių. Pareiškėja telefonu informavo, kad vyrai, priešingai nei moterys, minėtame kiemelyje galėjo būti neribotą laiką ir jiems nustatytų pasivaikščiojimų dažnis nebuvo ribojamas, jie gali būti kiemelyje be priežiūros, ten gali sportuoti.

Pareiškėja pareiškė pageidavimą tyrimo metu neatskleisti jos asmens duomenų. Pareiškėja prašė išsiaiškinti, kodėl moterims minėtoje gydymo įstaigoje nustatytos blogesnės naudojimosi lauko kiemeliu sąlygos nei vyrams.

Lygių galimybių kontrolierė, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 str. 1 ir 2 d., 2023 m. spalio 17 d. raštu Nr. (23)SN-177)S-507 „Dėl informacijos pateikimo“ kreipėsi į Centrą ir paprašė per 5 darbo dienas nuo reikalavimo pateikti informaciją gavimo dienos (kaip galima skubiau) atsakyti į klausimus:

„1. Ar moterims ir vyrams yra sudarytos vienodos sąlygos naudotis Centre esančiu vidaus lauko kiemeliu, tai yra ar abiejų lyčių pacientams leidžiama vienodą laiko trukmę ir dažnumą būti vidiniame lauko kiemelyje; jeigu ne, prašyčiau motyvuotai pagrįsti moterims ir vyrams taikomų sąlygų skirtingumą?

2. Ar Centro darbuotojai lydi moteris į lauko kiemelį ir stebi jų buvimą jame ir ar Centro darbuotojai lydi vyrus į lauko kiemelį bei stebi jų buvimą jame? Jeigu pacientų palydėjimas diferencijuojamas pagal lytį, prašyčiau pagrįsti tokį elgesį.

3. Koks teisės aktas reglamentuoja pacientų ir pacienčių naudojimosi lauko kiemeliu sąlygas, ar minėtame teisės akte yra įtvirtintos vienodos sąlygos naudotis Centre esančiu lauko kiemeliu nepaisant lyties? Prašyčiau pateikti šio teisės akto kopiją.

Taip pat prašyčiau pateikti kitą, Jūsų nuomone, reikšmingą informaciją, susijusią su skunde išdėstytomis ir šiame rašte aprašytomis aplinkybėmis.“

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

Centro direktoriaus pavaduotojas medicinai 2023 m. spalio 26 d. raštu Nr. RS-316 paaiškino, kad „pacientė galėjo susidaryti klaidingą situacijos vertinimą dėl skirtingiems pacientams taikomų skirtingų slaugos dienotvarkių. Vilniaus miesto Psichikos sveikatos centre (toliau – Centre) yra sudarytos vienodos sąlygos naudotis Centre esančiu vidaus lauko kiemeliu abiejų lyčių pacientams. Diferencijavimo pagal paciento lytį nėra. Gydantis gydytojas nustato pacientų slaugos dienotvarkę, atsižvelgdamas į esamą paciento psichikos būklę. Pagal pacientų slaugos dienotvarkę yra organizuojami pasivaikščiavimai vidiniame kiemelyje. Centro stacionaruose gydymų pacientų slaugos dienotvarkės nustatomos pagal Centro direktoriaus įsakymą „Dėl stacionare gydymų pacientų slaugos dienotvarkių tvirtinimo“. (kartu su atsakymu pateikta Centro direktoriaus 2023 m. vasario 9 d. įsakymo Nr. TO-014 „Dėl stacionare gydymų pacientų slaugos dienotvarkių tvirtinimo“ kopija).

Centro paaiškinime Tarnybai pateikti atsakymai į lygių galimybių kontrolierės klausimus, kuriais informuojama: „1. Vyrams ir moterims sudarytos vienodos sąlygos naudotis vidaus lauko kiemeliu. 2. Centro darbuotojai lydi arba nelydi pacientų nepriklausomai nuo lyties, o priklausomai nuo paskirtos slaugos dienotvarkės. 3. Atskiro teisės akto dėl naudojimosi kiemeliais nėra, Centro stacionaruose gydymų pacientų slaugos dienotvarkės nustatomos pagal Centro direktoriaus įsakymą „Dėl stacionare gydymų pacientų slaugos dienotvarkių tvirtinimo“ 2023-02-09 Nr. TO-014.“

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Skundo tyrimo metu vertinama, ar Centras, teikdamas sveikatos priežiūros paslaugas, nepažeidė Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 7 str. 3 punkto, kuriuo prekių

pardavėjai, gamintojai ar paslaugų teikėjai įpareigojami užtikrinti vienodas sąlygas įsigyti prekes ir paslaugas bei jomis naudotis, nediskriminuojant asmenų dėl lyties, įskaitant mažiau palankų požiūrį į moteris dėl nėštumo ir gimdymo bei vaiko žindymo, išskyrus šio įstatymo 10 str. 8 punkte nurodytą atvejį. Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 10 str. 8 punkte nustatyta, kad diskriminacija dėl lyties nelaikomi atvejai kai prekių pardavimą ar paslaugų teikimą vien tik ar visų pirma vienos lyties asmenims pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

1. Pažymėtina, kad Jungtinių Tautų konvencijos dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims 5 straipsnio a punkte valstybės dalyvės įpareigojamos (Lietuva yra ratifikavusi šią konvenciją, todėl yra valstybė, įgyvendinanti jos nuostatas): imtis visų reikiamų priemonių, siekiant pakeisti socialinius ir kultūrinius vyrų ir moterų elgesio modelius, kad išnyktų prietarai, papročiai ir visokia kitokia praktika, pagrįsta vienos lyties nepilnavertiškumo ar pranašumo idėja arba stereotipišku vyrų ir moterų vaidmeniu; 12 str. 1 dalimi nustatyta, kad valstybės dalyvės imasi visų reikiamų priemonių, kad būtų panaikinta moterų diskriminacija sveikatos apsaugos srityje ir vienodomis sąlygomis su vyrais užtikrintas medicininis aptarnavimas, įskaitant tą, kuris susijęs su šeimos planavimu.

2004 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/113/EB (toliau – Direktyva), kuria įgyvendinamas vienodo požiūrio į moteris ir vyrus principas dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo, 1 straipsnyje įtvirtintas tikslas „sukurti sistemą kovai su diskriminacija dėl lyties galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir tiekti prekes bei teikti paslaugas srityje, siekiant valstybėse narėse įgyvendinti vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principą.“

Direktyvos 3 str. 1 dalyje nustatyta, kad ši Direktyva taikoma visiems asmenims, tiekiantiems prekes ir teikiantiems paslaugas, kurios yra prieinamos visuomenei, nesvarbu, ar atitinkamas asmuo priklauso valstybiniam ar privačiam sektoriui, įskaitant valstybės įstaigas, ir kurios tiekiamos arba teikiamos kitoje nei privataus ir šeimos gyvenimo bei su tuo susijusių sandorių srityje. Direktyvos 4 str. 1 dalyje nustatyta, kad šioje direktyvoje vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principas reiškia, kad nėra jokios tiesioginės diskriminacijos dėl lyties, įskaitant mažiau palankų požiūrį į moteris dėl nėštumo ir motinystės (a); nėra jokios netiesioginės diskriminacijos dėl lyties (b). Direktyvos nuostatos, be kita ko, yra perkeltos ir į Lygių galimybių įstatymą.

Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 7 str. 3 punktu prekių pardavėjai, gamintojai ar paslaugų teikėjai įpareigojami, užtikrinti vienodas sąlygas įsigyti prekes ir paslaugas bei jomis naudotis, nediskriminuojant asmenų dėl lyties, įskaitant mažiau palankų požiūrį į moteris dėl nėštumo ir gimdymo bei vaiko žindymo. To paties įstatymo 13 str. 4 punkte nustatyta, kad prekių pardavėjo, gamintojo ar paslaugų teikėjo veiksmai pripažįstami pažeidžiančiais moterų ir vyrų lygias teises, jeigu, sudaromos nevienodos sąlygos įsigyti prekes ir paslaugas bei jomis naudotis, išskyrus šio įstatymo 10 straipsnio 8 punkte nurodytą atvejį.

Centro direktoriaus 2023 m. lapkričio 6 d. įsakymu Nr. TO-111 yra patvirtintos VŠĮ Vilniaus miesto psichikos sveikatos centro vidaus tvarkos taisyklės (toliau – Vidaus tvarkos taisyklės), kurių 1 punkte nustatyta, jog Centras teikia antrinio lygio ambulatorines ir stacionarines psichiatrijos, psichoterapijos paslaugas. Vertinant skundu nurodytas aplinkybes laikytina, kad sveikatos priežiūros paslaugų teikimas priskirtinas paslaugų teikimui, reglamentuojamas Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 7 straipsnio nuostatomis.

Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 2 str. 1 dalyje diskriminacija apibrėžiama kaip tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija, seksualinis priekabiavimas, priekabiavimas, nurodymas tiesiogiai ar netiesiogiai diskriminuoti dėl lyties; 2 str. 7 dalyje tiesiogine diskriminacija apibrėžiamas ne toks palankus asmens traktavimas dėl lyties, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų traktuojamas kitas asmuo. Taigi, identifikuojant galimą diskriminavimą lyties pagrindu, yra atliekamas palyginimas tarp skirtingos lyties asmenų ir vertinama, ar panašiomis aplinkybėmis jiems yra taikomas vienodo elgesio principas.

2. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad Centre gydomų pacientų lankymosi vidaus kiemelyje tvarka ir sąlygos, pacientų lydinčių asmenų dalyvavimas jiems einant pasivaikščioti, sportuoti, yra reglamentuojamas Centro direktoriaus 2023 m. vasario 9 d. įsakymu Nr. TO-0144 patvirtintų Stacionare gydomų pacientų slaugos dienotvarkių (toliau – Dienotvarkės) nuostatomis. Pačios Dienotvarkės yra suskirstytos į 3 tipus, priklausomai nuo to, kokiame padalinyje yra gydomas pacientas, kokia paciento sveikatos būklė, koks gydymas jam taikomas.

Dienotvarkių 1 punkte nustatyta, kad I tipo dienotvarkė yra skiriama „ūmios psichiatrijos skyriaus ir Gerontopsichiatrijos skyriuje aktyvios slaugos palatose gydomiems pacientams, kai vertinant konkretų atvejį gydytojo psichiatro nuomone reikalinga aktyvi psichiatrinė slauga ir / ar nuolatinis būklės stebėjimas dėl galimos grėsmės pačio paciento gyvybei ar sveikatai ar aplinkiniams

arba dėl kitų priežasčių“; 2 punktu nustatyta, kad I dienotvarkės pacientams: „Taikomas aktyvus stebėjimas visą parą“; 5 punktu įtvirtinta, kad: „Į pasimatymus (svečių kambaryje, uždarame kiemelyje) pacientas išleidžiamas tik leidus gydančiam gydytojui ar skyriaus vedėjui (išimties tvarka – būdinčiam gydytojui). Pasimatyme dalyvauja slaugos darbuotojas (slaugytoja arba slaugytojo padėjėjas).“

Dienotvarkių 2 punkte nustatyta, kad II tipo dienotvarkė taikoma pacientams ir „Skiriama visuose stacionaro skyriuose kai paciento būklė nereikalauja nuolatinės priežiūros laikantis dienotvarkės, gydymo plano, stebint miegą, maitinimąsi, bendraujant su kitais pacientais, ar dalyvaujant kitoje stacionaro veikloje“, šio tipo dienotvarkės režimui priskirtini „Priverstinai gydomi pacientai iš skyriaus gali būti išleidžiami tik lydimi mažiausiai dviejų personalo darbuotojų“; nustatyta, kad pacientams, kuriems taikoma II tipo dienotvarkė, leidžiami „Pasimatymai (svečių kambaryje, uždarame kiemelyje) galimi be medicinos darbuotojų“.

Dienotvarkių 3 punkte nustatyta, kad III dienotvarkė „Skiriama sveikstantiems ar naujai atvykusiems pacientams motyvuotiems gydytis, gebantiems bendradarbiauti su medicinos personalu gydymosi procese“, šie „Pacientai į ligoninės teritoriją (pasivaikščiojimams, reabilitacijos priemonėms, konsultacijoms) išleidžiami be palydovų“.

Įvertinus Dienotvarkių taikymo pacientams nuostatas, konstatuotina, kad pacientų pasivaikščiojimų Centro teritorijoje, uždarame kiemelyje tvarka, sąlygos, pasivaikščiojimų trukmė nėra diferencijuojamos pagal pacientų lytį, bet pagal pacientui taikomo gydymo pobūdį, įvertinus jo sveikatos būklę. Taigi darytina išvada, kad Dienotvarkėse nustatyti trys skirtingų būklių pacientams skirti dienotvarkių tipai yra neutralūs lyties aspektu, pasivaikščiojimų trukmė ir sąlygos uždarame kiemelyje nėra ribojami priklausomai nuo lyties.

Atsižvelgiant į tai, kad Pareiškėja telefonu pageidavo neatskleisti jos asmens tapatybės, siekiant, kad ateityje jai nebūtų taikomos atitinkamos neigiamos priemonės gydantis Centre (galimai kitose gydymo įstaigose), tyrimo metu nebuvo galimybės tiksliai išsiaiškinti, koks Dienotvarkėse nustatytas dienotvarkės tipas buvo taikomas pacientei (Pareiškėjai). Tačiau bet kuriuo atveju, pagal patvirtintas Dienotvarkių nuostatas nėra teisinio pagrindo daryti išvadą, kad moteriškosios ir vyriškosios lyties asmenims (pacientams) yra taikomos skirtingos pasivaikščiojimų ir personalo lydėjimo į pasivaikščiojimo vietas sąlygos.

Vidaus tvarkos taisyklių VII skyriuje yra reglamentuojamas „Paciento teisių įgyvendinimas įstaigoje“; šių taisyklių 76 punkte yra įtvirtinta nuostata, kad paciento teisių negalima varžyti dėl jo lyties bei kitų asmens tapatybės požymių; 80 punktu pacientui yra garantuojama teisė gauti informaciją apie Centre teikiamas paslaugas. Įvertinus Vidaus tvarkos taisykles galimo prieštaravimo Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymui aspektu, nustatyta, kad šios taisyklės yra neutralios lyties požiūriu, jose nėra įtvirtintos nuostatos, kuriomis palankesnės sveikatos priežiūros paslaugų teikimo sąlygos būtų taikomos pacientėms moterims arba pacientams vyrams.

Taigi skundo tyrimo metu įvertinus Centro pateiktą paaiškinimą, Dienotvarkių, Vidaus tvarkos taisyklių nuostatas, nėra teisinio pagrindo daryti išvadą, kad vyrams pacientams yra taikomos palankesnės lankymosi Centro uždarame kiemelyje sąlygos (lankymosi dažnumo bei buvimo lauke trukmės prasme) ir kad vyrai uždarame kiemelyje gali lankytis vieni, be lydinčių Centro darbuotojų, priešingai, nei pacientės moterys.

Atsižvelgdama į pirmiau išdėstytas aplinkybes, vadovaudamasi Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 19 str., Lygių galimybių įstatymo 17 straipsniu, 29 straipsnio 2 dalies 5 punktu

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Pripažinti skundą nepagrįstu, nepasitvirtinus Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo pažeidimui.
2. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją ir Centrą.

Sprendimas per 1 (vieną) mėnesį nuo jo gavimo dienos gali būti skundžiamas apygardos administraciniam teismui Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka arba Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatyme nustatyta tvarka.

Lygių galimybių kontrolierė

Birutė Sabatauskaitė